

յարընչականը տեղի ունեցած էր Փրիզին թուականէն հինգ դար առաջ. երբ Բել-լովէզ Գալլիացիէն առաջնորդուած զանազան կեղտ ցեղախումբերը Ալպեաններէն իջնելով զբաղեցին Փոյի ընդարձակ գետաձորիտը, որ այն օրէն Gallia Cisalpina կոչուեցաւ, զանազանութեամբ համարանդալական Մեծ Գալլիայէն:

Ետընորացուց իշխանութիւնը որ մինչեւ Ալպեանները կը տարածուէր, Գալլիացուց այդ արշաւանքէն ետ մղուած, հարկադրուեցաւ ինքզինքն ամբողջել Մալրա և Ռուբիկոն գետերուն պատմական գծին վրայ, որ սահմանագիծ պիտի ծառայէր նմանապէս, Ետընորացուց խորտակուէն յետոյ, ընդմէջ Ալպալական Գալլիայի և յաղթական Հռոմի պատկանող իտալիոյ: Կոչում մը որուն ծագումը թեւակոչուցին հարաւային ծայրէն սկսած էր. և Հռոմի շնորհիւ՝ գերազանցելով Հենոտրիա, Սատուռնիա հին կոչումները, Վիրգիլիոսի հօրը ծնած թուականին արդէն բարձրանալով՝ հասած էր վերոյիշեալ սահմանագծին. որով Հռոմի քաղաքացիութեան իրաւունքներն ունեցողները, այսինքն է տիրապետողները, կը զանազանուէին աշխարհակալուած երկիր նշկատուած վերին իտալիոյ բնակիչներէն:

Յաղթողին և նուաճեալին միջեւ այս խտրութիւնը կարակալայի օրով վերջացաւ. բայց նախապէս կարգ մը օրէնքներ, մասնակի քաղաքացիութեան իրաւունքներ տուին Հռոմի տիրած և կցած Provincia,

այսինքն՝ նահանգներուն. կարեւորագոյններն յիշատակելով, Մեծն Պոմպէյոսի (Ն. Բ. 88) Lex Pompeia Սնորարարական Գալլիացուց կու տար Latinità, լատինականութեան քաղաքացիութիւնը. և Ալպալպոսեաններուն՝ Civitas = քաղաքացիութիւնը, այսինքն հարազատ հոռմէական հպատակութիւնը:

Այս շնորհումները սակայն, Municipio, այսինքն քաղաքացիութեանց տրուած էին. բանգի Lingoni կեղտ ցեղախումբը, օրինակի համար, որ Gallia Cispadana = Ալպալպոսեան Գաղլիոյ մէջ հաստատուած էր, Քրիստոսի 69 թուականին ստացաւ, Օթոն կայսրէն, civitas իրաւունքը: Հետեւաբար Վիրգիլիոսի ծրնած թուականէն (Ն. Բ. 70) զրեթէ մէկ ու կէս դար յետոյ, ինչպէս որ Հոկտաւիանոսի ձուլիչ կայսերական քարտէսին գործադրումէն մէկ դար յետոյ, Մակրա Ռուբիկոնի սահմանագծէն ղէպ ի հիւսիս գտնուողները տակաւին օտարազգի նկատուած էին:

Յառաջադիր այս ծանօթութիւններով, վէճը իրեն զրաւան գետնին վրայ գետեղելէն յետոյ, մի առ մի հետեւինք Բելլովէզի առաջնորդած ցեղախումբերուն. վստահ այն համոզումով որ՝ Վիրգիլի յիշատակներուն ի խնդիր, դարերու պատմական մեր պեղումներէն Հայ - Արմէն անունին համար ալ հնաւանդ փառքեր կարող են երեւան գալ:

ԲՐՈՅ. ԼԵՌՈՆ ԿՐԻՍՏԵՅԱՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՅՈՒՇԵՐ

Մ. ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ԵՒ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Վ. ԵՆԵՏԻԿ - ՓԱՐԻՉ

ԱՄԷՆ տարի ամառնային արձակուրդով հմայքոտ օրերու շարքը կը բացուի հոս՝ Ագրիկանի համբոյր փառքուն վրայ, որ հնաւոր Անգլիոյ և Ամերիկայի հարուստ զբոսաւեր կը փութայ իր ոսկին ու արծաթը թափել՝ ըմբռնելու հեշտալի խառնուրդը խառնական դրախտի երկնքին, արեւուն և ծովին, խառնուրդ՝ այնքան կենսունակ և կազդուրիչ, որքան զբոսալի և զովարար, երբ մանաւանդ երկինքն է հրակաթ և երկիրս այրած:

Այդ շնաչափի բախտ ունին մեր Մուրա - Ռաֆայէլեանի սաները, որոնք համախումբ, ամառնային կանաչ ու սպիտակ խառնուրդի տարազով յուլիսեան վճիտ առտուններուն՝ տօթն իջնելէն շատ կանուխ՝ կ'անցնին գեփուին հետ օձապոսոյ ջրանցքներէն, կ'անցնին մեր մենաստանին դիմացէն պիշ հայեացքով որ ժպիտն ունի իր մէջ գոհունակութեան և պարծանքի, զի իրենց հայրերուն կղզին է ան, հայաստանը վտարիկ:

Լողանք ծովին մէջ, զբոսանք աւազուտին վրայ, խաղ ու երգ երազային ժամերով կու տան մարմնոյ կազդուր, մաքր տիտիանք և զոյգ անհունութիւնները կ'ընդարձակեն սիրտը, խորութիւն ու թուիչ շնորհով զգացումներու և խորհուրդներու, կարօտ և յուզում պանալու, որոնքու հեռուն, հեռուն, անասման հորիզոնէն ալ անդին՝ ինչ որ սիրելի է հայ սրտին, ինչ որ պաշտելի է հայ հոգւոյն, մեր հայրենի տունը վերջապէս. զի ոչ այդ փոք և ոչ երկինքը և ոչ ալիքն ու ղեփալը՝ չեն մեր հայրենեաց:

Կ'անցնին հեշտալի ամիսը վերջալոյսի ծիրանիովն ու ցայտառաւոյներու թրթռացումով. հորիզոնին վրայ կ'անդալտանայ, կը կորուսի ծովը. և ահա Օգոստոսին արդէն Ագրիկի բարձունքներուն վրայ են, հայրենի լեռներուն կարօտէն կաթիլ մը յազեցնելով, դարձեալ նոյն խառնական ժպտուն երկնքին տակ, կենդանի ու ողեպարար դալարութեան ծոցին մէջ:

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՍԱՆՇԵՐՆ
Ի ՎԵՆԵՏԻԿ

Եւ ահա երգի, պազպաշուն լոյսերու և երազներու դիմապատկան քաղաքի հրապուրդը Փարիզէն մինչեւ Վենետիկ է բերած մեր Մուրատեան սաներու խումբը մը, 15 աշակերտ, մեր հայրենուն առաջնորդութեամբ, ոչ առանց մեծ զոհողութեանց այս համաշխարհական առաջնապի օրերուն:

Ամիս մը Վենետիկ. ահա իրենց ալ երազը: Ամիս մը հեշտալի թափառում այդ դիմապատկան մէջ, ուր աչք ու սիրտ չեն բաւարարուի ըզմանալով վայելելու արուեստի և բանաստեղծութեան հրաշքներուն որոնք անբաւ են հոն Պելլինիներէն՝ Վերոնէզէ, Թիեթիերի թանկերէն՝ Թիեթիերի:

Ասոնք ալ ամիս մը ծովափի կեանքն անցուցին, զովանալով, զբոսնելով արեւու, աւազի և Ագրիկանի ջուրերուն մէջ. զգալով բոլոր ցոլացումները՝ որոնց կ'ենթարկուի հոգին այդ երկնքին տակ:

Խումբ մը Մուրատեան աշակերտներ
վարժարանին համազգեստով

Ս. Ղազար հայկական Ուսումնալոյսի ամենէն խոր տաղանթները թողուց իրենց վրայ: Աստուածամօր խունկի, երգերու և խաղողի օրհնութեանէն վերջ տեսան ու համբուրեցին մեր հայրերու յիշատակները սրբազան և հինաւոր որոնք այնքան գութաբերութեամբ կը պահուին:

Չքնաղ վեհապետը որպէս հայրենի տուն զգացին, ամիս մ'ապրելով Ռափայէլեան քոյր վարժարանի պատմական ու վսեմ յարկին տակ, ուր այնքան յիշատակներ կը խօսէին իրենց սրտին՝ անոր հարկերամեայ շրջանէն, և ուր կարծես կը թեւածէին հոգիները իրենց նախնիներէն եղբայրակից բոլոր սաներուն՝ ներշնչելով սէրը հայրենիքին որուն համար շատեր նահատակ դրուեցան. կը բաւէր յիշել վերջիններուն մէջէն վարժարան իր անմահ քնարով ու անունով:

«ԿԻՐԻԿԻԱ» ԵՐԳՁԱՆՈՒՄԲՆ
Ի ՎԵՆԵՏԻԱ

Օգոստոսի կէսին էր. առաջնորդութեամբ Մ. Ռափայէլեան նախկին աշակերտ և տաղանդաւոր երամբշտապետ Գուրգէն Ալեմշահի՝ վեհապետի ողջունեցին «Կիրիկիա» երգչախումբին անդամներէն շուրջ 18 հոգի, կարօտով մը որ վերագործին յանձնուած աճած էր իրենց հոգեւոր մէջ. աշխարհի գեղեցիկ գոտան զիցակերտ վեհապետը՝ զեղարուեստի սիրահար այդ հայ երիտաւարը ու մանկամարդ երգիչները:

Արդէն շատ մոզիւ էր ամառնային գիշերուան պահը երբ վեհապետը կը հանձնէին. լոյսի և երգի բեկերիւմը ներուն մէջէն էր որ կ'անցնէին մեծ ջրանցքէն մինչեւ Ս. Մարկոսի վեհարանն ու անկէ մինչեւ Լիտայ՝ զգալով բոլոր հմայքն ու բանաստեղծութիւնը աստուածներու քաղաքին:

Ս. Ղազարն իրենց ալ Ռափայէլեանը դարձաւ յաջորդ օրը, ուր հիւրասիրուեցան, և վանականներու առաջնորդութեամբ հետաքրքրութեամբ և սիրով դիտեցին, զմայլեցան հայ արուեստի թանկագին նշխարներուն վրայ, յատկապէս ձեռագործներու, հայ մանրանկարչութեան, ինչպէս նաեւ վանքին հայ և օտար ուրիշ նստիւթեան և յիշատակներու և եկեղեցական թանկագին սպասանքներու: Օրը կը սահէր, վերջապէս զբոսը կը յաջորդէին հաղորդմէկ ջահերը լճակի ծփանքներուն մէջ, և երկնքէն շողակաթ աստղեր, և անոնք հազիւ կը համակամէին բամբուիլ մեր կողմէն՝ զոր ի զոր չէ կնքած վեհապետին իր լճակի գոհարը:

Անոնք յաջորդ օրերուն այցելեցին Մուրատ-Ռափայէլեանն ալ որուն հիւսիսէն նկարակերտ ձեղունքին և ոսկեգլուաղ որմերուն ներսը հայկական խանդով և նրբութեամբ լսեցուցին հայ երգի բաղմամբ, զգայուն և ուժեղ նմոյշներ:

Մ. Ռափ. Արքեպիսկոպոս յաղթական խումբը

«Կիրիկիա» իր այցելութեան անմահ մէկ յուշը քաղեց Յայդանուագի մ'առթիւ, Օգոստոսի վճիռ և զով գիշերուան ծոցը: Մոզիւ քաղաքի մեծ ջրանցքին վրայ կը փոռէր երգի և լոյսի պաշտպան հանդէսը, որուն նկարագրութիւնը արեւելեան վեպերու մէջ միայն կարելի է տեսնել:

Լուսափրփուր հեղանաղ կարապետներ էին որ կը ճեմէին նազերազեղ, լուսեղէն առաջատներ, ծովային վիշապներ որ կ'անցնէին բանաստեղծ ժողովրդեան խանդավառ ցոյցերուն մէջէն:

Մեծիւ առանց վեհապետի տեսնելու՝ կեանքի մեծագոյն հաճոյքէ մը զրկուիլ է:

Մոզական գիշերը կը լուսնար. և «Կիրիկիա» արդէն զերազմարձի ճամբան էր բռնէր, ոչ առանց խոր ցաւի մը, քանի որ կը զրկուէր տեսնել, զգալ ու հիանալ զեկեղեցիութեանց վրայ՝ որոնք միայն տոմարու քաղաքին մէջ զոյսութեան ունին:

Մ. Ռ. ԱՐԽԵՆԵՐՈՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿ ՄԸ

Վեհապետը մէջ Մ. Ռ. վարժարանի սաներու համբար ակոյեաններու համբաւ է, ինչպէս ուսման՝ նոյնպէս մարզականին մէջ: Համբաւ մը որ քաղաքիս լսաբաններէն ու մարզադաշտերէն կը փոխադրուի փաստաւոր, Միլանու և ուրիշ քաղաքներու համալսարաններուն մէջ արձագանգելու:

Յաղթականներու հետ շափուելու և անոնց գափին խելու տեղով էր որ կարծես այս տարի Ապրիլի (20-24 տարեկան) երիտասարդութեան ընտրանին ուսնալու հունտի մրցանք առաջարկեց մեր սաներուն (15-19 տարեկան): Չափազանց յայտնի էր հասակի և ուժի տարբերութիւնը. սակայն և ոչ պահ մը գեղեցիկ մերկաներն հրաւերի մը վրայ՝ որ նոյնինքն քաղաքին շահապէս կու գար:

Բարոյական բարձր ուժին հետ մերկաներուն բաւեց քանի մը փորձ՝ մրցանքի նախօրեակին. և Օգոստոս 4ի օրը, ի ներկայութեան մեր վարժարանին և փաբրիկ հայ գաղութին և տեղացիներու, Մ. Ռ. աշակերտները օրինակելի և աշխոյժ պայքարով երեք յաղթանակ տարին մէկի գիմնայ:

Կորովի ազգի մը գաւառներու ցոյցն էր. մեծ էր իրենց և բոլոր հայերու ուրախութիւնը, զոր ստիպուած էինք փափկանկատութեամբ զսպել մեր պարտուած բայց ազնիւ ասպնջականներուն գիմնայ: Կրնանք

Թիւթիւմճեան Վազգէն, Մամուկեան Տրդատ, Բիօրոզեան Պետրոս (Չ. դաս), Յակոբեաններ Նուպար և Արմիկ (Ե. դաս), Վեմեան Գէորգ, Չիրքէզեան Յովհաննէս (Գ. դաս) Մ. Ռափ. աշակերտներ, որոնց օգնեցին՝ ծիմիկեօզեան Յակոբ և Եստիկիմարեան Ալեքսան: Մուրատեան վարժարանէն իրենց ազնիւ գործակցութիւնը բերին նաեւ մեր նախկին սաներէն (ուսանողներ Միլանու համալսարաններէն) Բիօրոզեան Գաւալար և Թազընեան Պետրոս որ անձուկութեամբ խմբապետի և կազմակերպիչի հոգն էր ըստ անձնակազմի:

Խմբակարին մէջ կը տեսնուէր նաեւ Գաւալարեան Գրիգորիան Վարապետ որպէս դատաւոր (arbitre), և վեհապետ ու փաբրիկ վարժարաններուն դատաւարակներէն երեք երիտասարդ հայեր:

կրեակայել վարժարանի միմուրտն այն օրը. և քաղաքացիներուն հոգեկան զգացումը հանգեղ մերկաներուն՝ երբ ասոնք յաղթական կ'անցնին փողոցներէն:

Յաջորդ օրն իսկ մեր վարժարանին ազնիւ հրաւերով և մեր յարկին տակ կը պատուասիրուէր պարտականութիւն խումբը: Բարեկամական ցոյցն և ուրախ բաժանները ոչ միայն մեղմէր էին անոնց սրտին քնական մարմնը, այլ և առաջունէ աւելի մտերմութեան միմուրտ մը սակդէր էին:

Պիտի չմոռնամ գեղեցիկ զրուստիքը զոր անկեղծ արտայայտութեան մը պահուն անոնք լսեցուցին. «Գուրգէնայիդ ծկում և աշխոյժ էք, երկարաշունչ և լաւ մարզուած. ատումց կը պարտիք ձեր յաղթանակը մեր խումբին վրայ»:

Ինչ որ սակայն չհետեցաւ մերկաներուն պա-

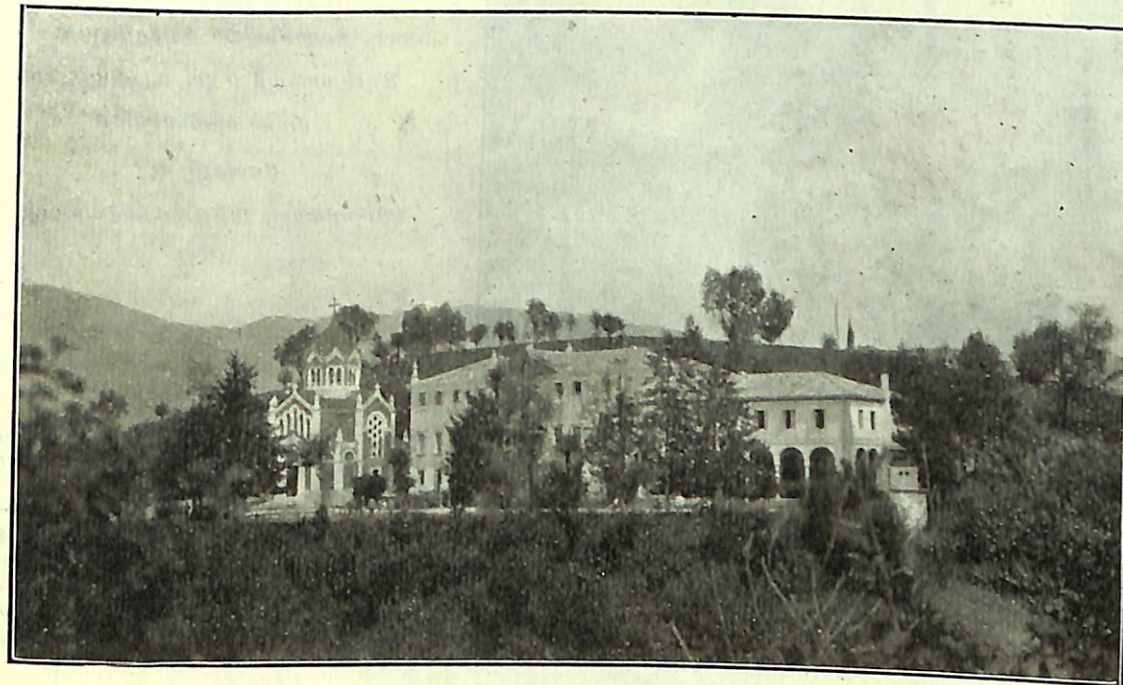
գէս մեր նախկին ուսանողներէն, ու վեհապետը հայ գաղութէն համեստ թիւ մը:

Ս. Պատարագի արարողութիւնը հնուն կաթողիկէին մէջ կ'արձագանգէր. և երգ, օրհնութիւն, հոգեւոր ճաշակը անմահական հացէն՝ սփոփած էին և խանգավառած բոլորը:

Ս. խաչի պաշտամունքը կ'աւարտէր իր բովանդակ օրբութեան և օծութեան մէջ, պահ մը յետոյ, ժամը 11ին հանգիստարան էին լեցուած ամենքը: Հայ լոյսի տունը պիտի կատարուէր հոն:

Ս. Նշանի թեւերուն տակ կը նշմարուէին Սահակի ու Մեսրոպի լուսայեղ պատուաւային տիպարները և իրենց հոգիէն ճառագայթարձակ՝ Հայ Գիրքը, որ հայ ազգին շափ պաշտելի են ամենուս համար:

Այսպէս կը ներկայացնէր մեզի տօնին տեսին և

Վեհապետը Մ. Ռափայէլեանի ամառանոցն ու Ս. Նշան տաճարը

տրաստութեան և պայքարին մէջ և որ շատ նշանակալից է և միեւնթարական ամէն հայու համար՝ միւլթինն էր և կարգապահութիւնը. ահա ինչ որ յաղթանակ զօրեց իսկապէս:

Ի քաջալերութիւն մեր արկներուն վերս իրենց պատկերին հետ անուններն ալ արձանագրեցինք:

Ս. ՆՇԱՆ - ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՕՆԸ -
ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Մեղսեմբեր 18ի առաւօտը արտաքայ կարգի շարժում մը կար Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանի ամառանոցին մէջ՝ որ ծիծաղկոտ բլրի գաղաթէն կը տիրէ ամբողջ վեհապետական դաշտին:

Կարծիր Ս. Նշանը, եկեղեցական ամառանոցին, որ այնքան հարազատ պատկերն է հայ հաւատքին ու արուեստին իր բնորոշ գծերուն մէջ՝ համակ խունկ և երգ էր. տօնախումբ բաղմունքներ գեղեցիկ փունջ մըն էր պանդուխտ հայերու: Հոն էին վանքի հայրերն ու աշակերտները արշաւային հետ ժամանած Ս. Չինոնի ամառանոցէն. հոն էին Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնն և աշակերտները Քրիստիանոյ գիւղէն՝ ուր իրենց դադարն էր մեծափառ Կրազպայի ստորոտը. և

իմաստը՝ Մ. Ռ. վարժարանի սաներէն Վազգէն Թիւթիւմճեան, որ Հայ Գիրքի սրբափայլ տօնին, համախումբ աշակերտութեան հիւսած գրական նմոյշները կը բերէր «Լուսադրեր»ի գեղեցիկ անունով՝ արգադիր նուէր Հայ Գիրքի Ստեղծագործող Զոյգ Հանճարներուն:

Յետոյ Սիւրբաթի շաբաթակաշունչ, խորհրդաւոր ու մայլ, զօրեղ և վերամբարձիկ «Սուրբ Միսրոպ»ը լսեցուցին մեզի խանգալաւորէն փոքր գասերու սաներ՝ Հ. Տէվլէթեան, Մ. Շիրինեան, Ս. Գաղէզեան և Գ. Պոտտեան:

Թ. Կապուտիկեան «Միսրոպ և Հայ Գիրք» ներկայացուց իրենց գերին և արժէքին ամբողջ կարեւորութեամբ. և Հ. Ասլանեան կարգաց «Ս. Նշան» տաղ մը՝ նուիրուած օրուան զոյգ տօնախմբութեանց:

Միջանկալ բեմ հրախուցաւ Մուրատեան վարժարանի աշակերտ Ժիրայր Տէր Թովմասեան, որ կենդանի շունչով և արտայայտութեան թովիլ գալարումներէն Զոհաննէսեանի «Բերէք ինձ զայն»-ը ծայրագոյն լսողի և յուզումի տանելով բոլոր սրտերը, փոխարէն ընդունելով խորին գնահատութիւններ՝ ըմբռնութեամբ լսողութիւն և թատերական ցայտուն ձեւերուն մէջ, իւրաքանչեւ բեմ բարձրացաւ Մ. Ռ. վարժարանի նախկին տեսչէ՝ Վ. Հ. Թադէոս Վ. Թոմասեան, որ

կուս ու պատկերային հաս մ'արտասանեց շնորհով և ցայտեցնելով հիմնական գծերն ու նկարագրերը Հայ Գրի տոնին և Ս. Թարգմանիչներուն, և ոսկեղէն թելա- գրութիւններ ըբաւ աշակերտութեան Սահակի, Մեա- բողի և Միսիթարի հոգեներէն՝ որոնց համեմատ հարկ էր կազմապարուէին իրենցներն ալ, անոնց հետ և անոնց պէս նուիրուելու հայ լեզուի պաշտամունքին, հայ ազգի վերականգնումին:

Երկար պիտի ըլլայ յիշել զհոգեկէ երգերը կամի-

Պատմական համադիպում
Մուրատեան և Մ. Ռափայէլեան
վարժարաններուն
Ազդուլի մէջ.
(Ամարանոց Մ. Ռ. վարժարանին)
1932

առանձն, կոնոյէն ու Շումանէն զոր աշակերտներն երգեցին ընդմիջելով գրական կտորները:

Սահակ Հ. Եօրկանձեանի հովաւական սրինգը՝ ըն- կերակրութեամբ զանաւորին զոր կը զարնէր Յ. Չերքէզեան՝ հանգէսին այս բաժնին աղին փայլ մը տուաւ, և ասկէ ոչ նուազ ախորժեկի՝ Ժիրայր Եղիա- զարեանի նուազը նրբաւորեցի վրայ յատուկ նրբու- թեամբ և շնորհքով:

Հանգէսն աւարտած էր, իր սրբազան գրութիւնը տո-

խաղերով անցաւ, ուրախ և հաճոյակից ժամեր շնորհ- լով ամենուս: Հեազհեազ մութը կոխելուն օդադարիկ- ներ թուցոյցին երգի և ծափերու մէջ:

Յիշատակայից և սիրախառն ընկերութիւնը ակա- մայ կը լուծուէր, վանականներ և Մուրատեան վար- ժարանը՝ կը թողուին Մ. Ռ. վարժարանի ամբարանոցը՝ որուն քով Ս. Նշանի կաթողիկէն ալդ պահուն մուղ- կան ըլլալով կը փայլէր օրնաթեան և յայտնուէր նշոյցներ արձակելով պանդուխտ հայութեան համար:

Ի ՊԱՏԻՒ Ս. ՆԵԱՆԻ ԵՒ ՀԱՅ ԵՐԳԻՆ

հասաւորը Բրիտանիայի հայաստանի» միւթ առած, Ներկայ էին տեղւոյն եկեղեցական ու քաղա- քական անձներն և Միաբանութեան հայրերէն շատեր՝ որոնք այդ օրերուն զիւլմ էին արձակուրդի:

Հ. Ղեւոնդ Վ. Տաշեան արդէն ծանօթ զէնք մըն է՝ մուկրուած յատկապէս զործի մը որ ամա- հոսեան կնիքը պիտի դրոշմէ հայ եկեղեցւոյ երգին, զայն երողական խաղերու վերածելով:

Մանուկատեան հետ ըմբռնեմ օժտուած արեւելեան հմելուն, խաղուն շատ զեղեցիկ ծայրով:

Հ. Ղեւոնդ Վ. կրկնապէս հետաքրքրութիւնը կը շարժէր ամենուս:

Իր զիտումին համեմատ՝ հայ համայնքի հոգակի իր ծիսական հմութեան, խաչի պաշտամունքին, բանաստեղծութեան և երգի ստեղծագործութեան մէջ, փոքրիկ քաղաքի համայնք միջավայրին զի- համար՝ հայ երգի հոգւոյն, ամանակին, շեշտին, ծայրակամութեան, յօրինումը քաղաքականութեանը երգեց ման 2 մորթալիօրէն և աւելի արուեստով քան երողացի մը՝ Գրիգորեան անոյշ երգեր:

Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի սաները իրենց բաժինը բերին քանի մը ցայտուն շարա- կաններ խմբերգելով յաջողութեամբ:

վերջացուց ժողովրդեան խոնգալաւ ծափերուն մէջ:

Տեղական լրագիրները խօսեցան բանաստեղծի և հայ երգի մասին մեծ գովաստանով, զորս ղըժ- քախտաբար չենք կրնար ամբողջապէս ամոքիլիլ այս արձակ էջերուն մէջ:

Մրտագին շնորհակալութիւններ և լիովն յաջողութիւն վեր. երաժիշտ բանաստեղծի ընդփայլի ի յարմար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱԾ ԵՆՔ

Սարգիսեան Ս. — ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆՅ մեծ վաճառականն և բարեգործը. յի- շողութիւններ իր մահուան քսանամեակին առթիւ: — Ազգ. Մանգրն. թիւ 31. Վիեննա, Միսիթ. տպ. 1931. էջ 223. գին՝ 2, 50 Զուրկ. ֆր.:

Վարդանեան Հ. Սրիս. — ՇՈՂԱԿԱԼ. Հայերէն ընթերցարան պատկերազարդ, Ա տարի. Վիեննա, Միսիթ. տպ. էջ 107. գին՝ 1, 80 Զուրկ. ֆր.: — Գարձեալ նոյն հեղինակէն՝ ՇՈՂԱ- ԿԱԼ, Բ տարի. էջ 132. գին՝ 2 Զուրկ. ֆր.:

Փանչիկեան Հ. Գևորգ. — (Շար թատերական) թ. 1 — ԹՇՆԱՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ կատակերգ երեք արարուածով, խառն խումբի համար. էջ 45. գին՝ 1, 20 Զուրկ. ֆր.: — Թիւ 2 — ՊԱՆԴՈՒԿԻ ԳՈՂԸ. զուշտ մէկ արարուածով, մանչերու համար. էջ 24. գին՝ 0, 70 Զուրկ. ֆր.: — Թիւ 3 — ՍՊԵՏԱԿ ՏԱՓԱՏԸ ԿԱՄ ԱԿԱՄԱՅ ՄԱՐԶԻԿԸ, կատակերգ մէկ արար- ուածով, խառն խումբի համար. էջ 34. գին՝ 1 Զուրկ. ֆր.: — Թիւ 4 — ԹԱՏԵՐԱՓՈՐԶ ՄԸ, կատակախաղ մէկ արարուածով, աղջիկներու համար. էջ 23. գին՝ 0, 70 Զուրկ. ֆր. Վիեննա, Միսիթարեան տպ.:

Պատմաբան Գրադարանը. (Եղիպտական աշակերտներ) — Թիւ 43 — ՄՈՇԵՆԻՒՆ ԳԱՂՏ- ՆԻՔԸ. էջ 177-208: — Թիւ 44 — ՕՍԻՐԻՍԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ. էջ 209-239: — Թիւ 45 — ԻՍԻՍԻ ՓԱՆՈՒՍԸ. էջ 240-264: — Թիւ 46 — ՀՈՐԸՍԻ ՄԱՇԸ. էջ 265-296: — Թիւ 47 — ՏԱՅՓԸՆԻ ԱՆԿՈՒՄԸ ԵՒ ՍՓԻՐՔՍ ՈՒ ԲՈՒՐԳԵՐԸ. էջ 297-328: — Թիւ 48 — ՄԵՄՆՈՆԻ ՀՍԿԱՆԵՐԸ. էջ 329-360: Հր. «Սահակ-Մեսրոպ» տպագրատան. Գահիրէ:

Սարգիսեան Յարութիւն քննչ. (Աղետ). — ԲԱՆՈՒԻՐ սովորողները, կրթական ու իմա- ցական վիճակը և բարբառը. — Գահիրէ, տպ. «Սահակ-Մեսրոպ», 1932. էջ 568. գին՝ 1, 50 տոլ.:

Լազարեան Խորեն Երայր. Վրդ. (Միաբան Ս. Լեւոնյանի). — ԱՐԶԱՆԱԿԱՆ. պատմական յուշեր վանականի մը կեանքէն. Գասաւորում և յառաջաբան Գեորգ Մեսրոպէ. — Սոֆիա, տպ. «Մասիս», 1932. էջ 217. գին՝ 1, 50 տոլար:

Բ. Կ. — ԲԵՐԵՍՈՆԵԱԿԱՆ ըստ Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ վարդապետութեան եւն. — Կրօն. Մանգրն. Հր. Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան. Երուսաղէմ, Տպ. Ս. Յակոբեան, 1933. էջ 264. գին՝ 12 ֆր.:

Վանանեան Գրիգոր. — ԹԱՂԱԿԱՆ ԳԱՆԶ, ողբերգ. հինգ արարուածով. — Պէյրուս, տպ. «Ազատ», 1932. էջ 106:

Սմբատ Բիւրատ. — ԱՐԻՆԻ ԶՈՐԸ, վիպակ Կիլիկեան կեանքէ. — Բ տպ. Հալէպ, տպ. «Արար», 1932. էջ 61. գին՝ 12 Սուրիական դհկ.:

Պաշտար Գ. (Տորք). — ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ. Առողջապահութեան ճշմարիտ ուղին և հիւանդութեանց դարմանումը բնական մեթոտներով. — տպ. Նիւ Եօրք, 1929. էջ 124. գին՝ մէկ տոլար:

Չարդարեան Վանան. — Յիշատակարան մատենաշար (1812-1932). — Թիւ 1 — ՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԳՈՏՈՍԻ ՄԵՋ (1865-1932) մեծադիր էջ 20: — Թիւ 2 — ՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՒ- ԹԻՒՆԸ ԿՈՂԿԱՍԻ ՄԵՋ (1846-1863) մեծադիր էջ 16: — Թիւ 3 — ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱՆԸ մեծադիր էջ 16: — Թիւ 4 — ԹԻՔԱՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. 1832-1932 հարկւրամեակ. մեծադիր էջ 16: — Գահիրէ, 1932. Տպ. «Սահակ-Մեսրոպ». Գին՝ մէկ մի պրակի 2 Ե. Գ. կամ 3 ֆր.:

Սարգիսեան Գր. Յ. — ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՍՈՒՏԵՐԸ (Les Leucites). Երկրաբանական և արդիւնաբերական ուսումնասիրութիւն. — Թէհրան, տպ. «Փարոս», 1932. էջ 19:

Սարգիսեան Երայր. — ԿԵԱՆՔԻՍ ՅԻՇՏԱԿԱՆԵՐԸ. — տպ. Հայ Գալուց. Պընէրն և ժընէ, 1932. էջ 250:

Ռափայէլեան Ռափ. — ՏՈՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀ. Թրգ. Պ. Գեորգեան. — տպ. և հր. Հայ Գալուց, Պընէրն և ժընէ, 1932. էջ 277:

Մ. Սոյր. — ԲԱՐԻ ԼՈՅՍ. մանկավարժական քերական ընթերցարան. — Կ. Պոլիս. տպ. Յ. Աբրահամեան, 1932. էջ 64. գին՝ 30 դրու:

Մ. և Մ. Պարտաւան Լիւրար. Խմբ. ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒՆԵՍ. Տարեգիրք Գ տարի 1933. տպ. Փարիզ. Imp. de Navarre, 5 Rue des Gobelins, Paris (13e). գին՝ Ֆրանս. ֆր. 30. Տո- լար 1, 50. էջ 192:

Գաբամանեան Սիմոն. — ԳՐԱՆԻ ՏԱՐԵՑՈՅՑ 1933. — տպ. «Կիլիկիա», Կ. Ն. Մա- գասեան, Կ. Պոլիս. էջ 224. գին՝ 50 դրու. 40 սէնթ. 8 Ֆրանս. ֆր.:

ՏԵՂԵԿԱԿԱՆ ԿԱՄ հրապարակային համարատուութիւն առաջնորդական քառամեայ պաշտօ- նավարութեան. ծրագիր նոր շրջանի և հովաւական քանի մը խօսքեր. — Գարեգին Կպ. Տրա- պիգոնի. — 1932. էջ 120. Օրէնտ (Գալիֆոնիա):